

Susan Watkins: Annekteringar

[Ur *New Left Review*, nr 86, mars/april 2014. Även på newleftreview.org. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

När Ryssland den 18 mars vidtog åtgärder för att annektera Krim var det få ledare i väst som inte uttalade sig om vikten av suveränitet, territoriell integritet och rättssäkerhet. Frågor om suveränitet måste tas upp med hjälp av konstitutionella medel och internationell lag, sa Obama till sina allierade inom NATO i Bryssel, så att stora stater inte helt enkelt kan hota de små. Cameron var orubblig om att länder inte kan trotsa internationella regler utan att det leder till konsekvenser, och gick ed på att han skulle stå upp mot alla aggressioner. Merkel beklagade högljutt att principen om ”den starkes rätt” fick företräde framför lagens styrka. G7:s ledare erinrade i kör om att internationell lag förbjuder förvärvande av andra länders territorium med hjälp av våld. När Schröder grubblade över att han, som förbundskansler, hade anslutit sig till resten av NATO under bombningarna av ett suveränt land, Jugoslavien, utan stöd från FN:s säkerhetsråd, blev han utskälld – ”skamligt” – av sin efterträdare. De Grönas grupp i Europaparlamentet försökte få igenom en resolution som förbjöd honom från att tala i frågan.¹

Så var det med proklamationerna. Hur ser de historiska dokumenten ut?

I

Västsahara: ett område på 259.000 kvadratkilometer, hem för Sahrawifolket, annekterades 1975 av Marocko. Sahrawis kamp för självständighet hade redan under Francodiktaturens sista period framvingat löften om en folkomröstning om självstyre från Madrid. I oktober 1975 avtog Internationella domstolen Marockos härskare, kung Hassans, anspråk på territoriet, och bestämde att Sahrawifolket hade rätt till självbestämmande. Hassans svar blev en propagandistisk ”Grön marsch” in i Spanska Sahara, med stöd av ett militärt angrepp på Sahrawis gerillaorganisation, Polisariofronten. Fordadministrationen och FN brydde sig inte om Internationella domstolens utslag, utan hjälpte till att medla fram en överenskommelse mellan Spanien, Marocko och Mauretanien, där Sahrawis representanter utestängdes. I november 1975 överlät Spaniens statsöverhuvud, Juan Carlos, området till dessa två länder.² Hassans ockupationstrupper bombade befolkningscentra, besköt flyktingkolonner och tog över fosfatgruvorna och införde en polisdiktatur som är kvar än idag. Långt från att drabbas av diplomatisk eller ekonomisk isolering besöktes Rabat 1977 av israeliska ledare, och stod som värd för möten med Carteradministrationen för att förbereda scenen för Sadats resa till Jerusalem 1979. Det året belönades Hassan med militär hjälp i stor skala från USA, Frankrike och Saudiarabien, och med hjälp av den stoppades Polisariogerillan som hade vunnit tillbaka mark. Hassan spred ut landminor i öknen och byggde en 160 mil lång militariserad mur av sand för att hålla borta Sahrawis från sitt land. När han var färdig med det erbjöd sig FN att förhandla fram ett eldupphör, och fick 1991 Polisario att gå med på det genom att återigen utlova en folkomröstning, vilken Rabat ända sedan dess har hindrat genom att ifrågasätta röstlängderna. Under tiden överöstes Hassan med hedersbetygelser i Buckingham Palace och Elyséepalatset, och fick ett överdådigt mottagande av Clinton i Vita huset.

Östtimor: intogs av Indonesien 1975. Denna före detta portugisiska koloni, en halvö längst till söder

1 Obama, Tal i Palais des Beaux-Arts, Bryssel, 26 mars 2014; Cameron: Uttalande till parlamentet, 10 mars 2014; Merkel: Uttalande, 13 mars 2014; G7 (Storbritannien, USA, Kanada, Frankrike, Tyskland, Italien, Japan, åtföljda av EU:s två ordförande), Deklaration i Haag, 24 mars 2014; Schröder, ”ZEIT-Matinee mit Gerhard Schröder vom 09.03.2014”, YouTube; De Gröna: Gregor Peter Schmitz, ”Pipe it, Gerhard”, *Spiegel Online*, 13 mars 2014.

2 Jacob Mundy, ”How the US and Morocco Seized the Spanish Sahara”, *Le Monde Diplomatique*, januari 2006.

i ögruppen, fick uppleva ett kort ögonblick av självständighet efter diktaturens fall i Lissabon och bjöd på en modell för självbestämmande som stod i bjärt kontrast till det terrorvälde som Suharto hade infört i hela Indonesien 1965. USA, hans främste internationella stöd, kände till invasionsplanen och gjorde inget för att hindra den. Tvärtom: Ford och Kissinger var på statsbesök i Jakarta dagen innan invasionen av Östtimor. Enligt ett icke sekretessbelagt telegram från utrikesdepartementet gav de Suharto rådet: ”Det är viktigt att vad du än gör, så måste du snabbt bli framgångsrik.” Användningen av vapen som tillhandahållits av USA kunde bli ett problem, men Washington hoppades kunna ”tolka” attacken som självförsvar. Indonesiens 35.000 man starka invasionsstyrka inledde en rad mordorgier och massavrättningar, efter modell från massakrerna på kommunister 10 år tidigare.³ Tiotusentals östtimoreser drevs ihop i flyktingläger. Amnesty beräknade att omkring 200.000 personer, en tredjedel av befolkningen, under de följande åren dog av sjukdomar, svält eller som ett resultat av militärens aktioner. Mellan 1974 och 1979 drog Indonesien nytta av cirka 250 miljoner dollar i militär hjälp från USA. När gerillan Fretilin ännu två år efter annekteringen fortfarande höll ut mot Jakartas styre skickade Carter ett dussintal flygplan för upprorsbekämpning för att hjälpa till att göra slut på dem. Suharto bjöds på fest varenda gång han besökte Washington, av alla presidenter från Reagan till Clinton. Som Fords FN-ambassadör konstaterade ”ville USA att saker och ting skulle gå som de gjorde [både i Östtimor och Västsahara], och arbetade för att få till stånd det.” Utrikesdepartementet ville att FN skulle vara ”ytterst ineffektivt” i dessa fall, och de såg till att det blev så.⁴

Palestina: 6.620 kvadratkilometer erövrade. Östra Jerusalem och ytterligare 70 kvadratkilometer runt den annekterad.⁵ Redan när Israel 1948-1949 roffade åt sig mark så hade det utvidgat sitt territorium från c:a 4.000 kvadratkilometer i Yishuv* 1937 till mer än 20.000 kvadratkilometer 1949 – 30% mer än den tilldelning på drygt 14.000 kvadratkilometer som fanns i FN:s delningsplan, som redan den hade slagsida till bosätternas fördel. Omkring 700.000 palestinier fick se sin mark exproprieras och förhindrades att återvända. Svaret blev inte sanktioner utan internationellt erkännande och antagning till FN, följt av hjälp från väst att skaffa kärnvapen. När Israel annekterade Östra Jerusalem och dess omgivningar 1967 och tog kontrollen över Västbanken och Gaza-remsan, inklusive den centrala vattenreservoaren i bergen, säkerställde USA ännu en gång att FN inte skulle göra någonting: vid den sista räkningen hade USA utövat sin vetorätt i säkerhetsrådet 42 gånger för att skydda israeliska aktioner från kritik, på samma gång som de hindrat palestinska försök att ens ansluta sig till ofarliga internationella organ. Med hjälp av bosättningarna på Västbanken som nu hyser 350.000 invånare – som inte är underställda palestinsk myndighet utan israelisk lag – och barriären på Västbanken har mikroannekteringarna fortsatt oförminskat under täckmantel av FN-stödda fredssamtal. Israel är fortfarande världens största mottagare av amerikansk militär hjälp och forskningsmedel från EU.

Cypern: 3.400 kvadratkilometer annekterades 1974 av Turkiet. Den turkiska invasionen – stridsvagnar, jetflyg, krigsfartyg, artilleri – ledde till 4.000 döda, till att 180.000 grekcyprioter kastades ut från sina hem och att det inrättades en marionettstat som fortfarande belägras av 35.000 soldater. Storbritannien kontrollerar en stor militärbas på ön med diverse avtalade förpliktelser, men gjorde inget för att hindra invasionen. Ett kortvarigt vapenembargo mot Ankara infördes av kongressen, men upphävdes av Carter. Sedan dess har Turkiet fått överdådig amerikansk militär hjälp, speciella favörer från Internationella valutafonden och konsekvent stöd från Washington och Bryssel för sin ansökan om medlemskap i EU. När Cypern själv skulle gå med i EU försökte USA och Storbritannien legitimera att Turkiet hade roffat åt sig mark genom att pressa fram samtycke med hjälp av en FN-stödd plan som skulle ha ratificerat Ankaras etniska rensning och hållit kvar de turkiska trup-

3 Benedict Anderson, ”Exit Suharto: Obituary for a Mediocre Tyrant”, *NLR* 50, mars-april 2008.

4 Daniel Patrick Moynihan, *A Dangerous Place*, New York 1980, s 279.

5 Yoni Mendel, ”New Jerusalem?”, *NLR* 81, maj-juni 2013.

* Yishuv är hebreiska för ”bosättning”, och används som beteckning för det judiska samhället i Palestina innan Israels bildande – öa.

perna. ”Annan-planen” avvisades av en massiv majoritet vid en folkomröstning bland cyprioter. Än idag fortsätter den militära ockupationen av en utländsk makt inom själva EU, utan ett ord från Bryssel.

II

Sedan slutet av det Kalla kriget har få principer omhuldats mer av det ”internationella samfundet” än uppfattningen att rättigheter ska gå före statlig suveränitet. Typiskt nog utelämnas rätten till nationellt självbestämmande från listan. Det var denna rättighet som trampades ner av de invaderande länderna i Västsahara, Östtimor, Palestina och Cypern – och som i alla exemplen möttes av ett långvarigt folkligt motstånd: väpnat i Västsahara och Östtimor, både väpnat och oöväpnat i Palestina, och med valsedlar på Cypern, med avvisandet av Annan-diktatet vid valurnorna. I vart och ett av dessa fall belönades stora förluster av liv med överdådig hjälp och varm vänskap med väst.

Det är det som skiljer fallet Krim, där knappast någon ifrågasätter det faktum att en majoritet har varit för att ansluta sig till Ryssland, som ansågs ha högre levnadsstandard, och där annekteringen genomdrevs nästan utan ett enda skott avlossades – en soldat dödad, jämfört med tusentals civila dödsoffer i fallen ovan. Det är välkänt att Chrusjtjov 1954 överförde administrationen av halvön från Ryska socialistiska federativa sovjetrepubliken till Ukrainiska socialistiska sovjetrepubliken på ett typiskt maktfullkomligt sätt, givetvis utan att rådfråga folket. Under Sovjetunionens upplösning förekom ihärdig agitation för att avskilja Krim. I en folkomröstning 1991, sju månader innan Ukrainas självständighetsförklaring, röstade Krim för att bli en oberoende republik. 1992 planerade parlamentet i Krim en folkomröstning om självständighet, som upphävdes av Kiev, som istället erbjöd status som självstyrande republik. 1994 krävde Självstyrande republiken Krims första president, som hade valts på en plattform om enhet med Ryssland, återigen en folkomröstning, varvid Leonid Kutjma – Ukrainas dåvarande mordiska härskare – avskaffade hans post och ställde Krim under direkt presidentstyre.

Upprustningen av de ryska stridskrafter som efter överenskommelser var stationerade på Krim gjorde det möjligt att hålla en folkomröstning efter de linjer som planerats men förhindrats 20 år tidigare. Antalet trupper ökade från de planerade 12.500 till 20.000. Den 27 februari säkrades parlamentet i Krim och andra centrala byggnader av omärkta trupper. Vid ett krismöte utsågs en ny parlamentarisk ledning, som först planerade folkomröstningen till maj, och sedan en vecka senare till 16 mars. Det officiella resultatet – 95% för en union med Ryssland med 83% valdeltagande – kan inte motsvara den verkliga opinionen i Krim, där 24% av befolkningen beskriver sig själva som ukrainare och 10% som tatarer. Men även om NATO:s ledare har angripit folkomröstningen – ”genomförd framför en gevärsmynning” – så har ingen hävdats att majoriteten av befolkningen i Krim vill vara kvar i Ukraina. Att det krävdes våld för att överhuvudtaget iscensätta folkomröstningen är otvivelaktigt. Men detta var inte Tjetjenien där Jeltsin och Putin tävlade med Hassan och Suharto vad gäller den brutalitet med vilken de dränkte en nationell självständighetsrörelse i blod. Då hade väst inget att invända.⁶ Tvärtom: när ryska stridsvagnar trängde in i en utplånad stad, gratulerade Clinton dem till ”befrielsen av Groznyj”.

Att karakterisera är inte att förlåta. Den bakåtsträvande logiken i Moskvas interventioner har stärkt Ukrainas yttersta höger och har hjälpt till att stärka övergångsregeringen i Kiev, även när den genomför Internationella valutafondens våldsamma nedskärningar. Putin har blivit NATO:s bästa rekryteringsofficer. Faktum kvarstår att Ryssland på ett klumpigt och defensivt sätt reagerar på ett ständigt avancemang österut från NATO:s sida, som lösligt men systematiskt står i relation till EU:s projekt för samhällliga förändringar. I och med anslutningen av Litauen, Lettland och Estland (tillsammans med Slovakien, Slovenien, Bulgarien och Rumänien) trängde Atlantpakten 2004 genom Sovjets tidigare gränser. 2008 hade Washington satt upp Ukraina och Georgien på listan.

6 Tariq Ali, ”Hur Vladimir Putin blev ond”, på marxistarkiv.se.

III

Krims återgång till Ryssland var en bieffekt till krisen i Ukraina, men de två är analytiskt åtskilda. Sedan Sovjetunionens sönderfall har Ukraina kommit att utgöra en latent version av ett klassiskt maktvakuum, ett resultat av landets kulturella och ekonomiska upplösning i två ungefär lika stora halvöar. Under sovjetsystemet fungerade Ukrainiska socialistiska sovjetrepubliken aldrig som en enhetlig stat, delvis på grund av att dess viktigaste städer var så viktiga för Sovjetunionen i sin helhet: Donetsk för kol och ingenjörsvetenskap, Dnipropetrovsk för missiler, Charkov för satelliter och stridsvagnar – alla hade de närmare band till Moskva än till Kiev, som i sig själv var ett livsviktigt centrum för Sovjetunionens högteknologiska industri. Idag kommer större delen av utvandringen till EU från de mindre befolkade västra delarna – Lviv ligger bara fem mil från den polska gränsen – där mycket av jordbruksmarken har arrenderats ut till multinationella företag och fabriker stängts ner. Genom splittringen av landet och eftersom olika maktblock förenar sig mot varandra, har det blivit möjligt med ett politiskt system som är öppnare och mer pluralistiskt än Rysslands. Men det har också förhindrat den ukrainska staten att uppnå särskilt mycket sammanhållning eller stabilitet.⁷ Den är inte bara svagare än sin motsvarighet i Ryssland utan också ännu mer korrumpad, och rivaliserande miljardärer har lagt den under sig. Den senaste historien har kännetecknats av att dessa miljardärer har bytt av varandra vid makten. Således kan konfektmagnaten Porosjenko och Kutjmas svärson Pintjuk sikta in sig på att ta kontroll över regeringsapparaten i Kiev på ett sätt som Moskvapampar som Prochorov eller Chodorkovskij nu bara kan drömma om.

Den ukrainska statens medfödda svaghet har sina rötter i dessa förhållanden, och den har dragit in väst och Ryssland i rivaliserande försök att fylla detta strategiska vakuum. Båda sidors manöverutrymme är begränsat av sin ömsesidiga inblandning på andra ställen: USA behöver Moskvans hjälp med Afghanistan och Iran, som är ett större pris än Ukraina. Ryssland utmanar Washingtons grepp över det internationella banksystemet. I Ukraina har Moskva två prioriteringar: att hindra NATO och EU från att tränga in i det tidigare Sovjetunionen, och förhindra att politisk smitta från den mindre disciplinerade ukrainska politiska scenen tränger in i Ryssland själv. På västsidan är EU konstitutionellt intrasslad i logiken och retoriken angående utvidgningen: om Turkiet ska bjudas in, på vilka grunder ska då Ukraina uteslutas? Kostnaderna – BNP per capita i Ukraina är en tredjedel av Turkiets – och rädsla att provocera Ryssland, som är dess främsta leverantör av gas, har under lång tid hindrat EU från att föra en alltför framfusig politik. I synnerhet Tyskland har bromsat, och stoppade 2008 Ukraina och Georgien på ingångsrampen till NATO. Men andra EU-länder – i synnerhet Polen och Sverige, de länder som invaderade Ryssland på 1700- och 1800-talen – har blivit mycket aggressiva i påtryckningarna att utvidga österut. För Washington finns det samtidigt helt enkelt världsdominansens imperialistiska automatik: om det finns ett maktvakuum i ett medelstort land så är utrikesdepartementets reflexmässiga svar att ingripa och ta över. USA har mycket mindre att förlora i Ukraina än EU, om än också mycket mindre att vinna än Ryssland. Men när krisen bröt ut i Kiev kunde inte Washington motstå möjligheten att bygga upp en regim som de gillar (som det målande utbytet av ord mellan dess tjänstemän klargör)* Ett kommande nummer av *New Left Review* kommer att analysera scenen i landet och bedöma resultaten av dessa yttre påtryckningar, som avgör ödet för Ukrainas folk, men vars behov är främmande för dem alla.

Appendix

[Inspelningen av denna diskussion mellan Victoria Nuland och Geoffrey Pyatt publicerades den 7 februari 2014, och finns på BBC:s webbplats. Den ger en livfull inblick i hur imperialisternas

⁷ För en jämförelse mellan utvecklingen i olika länder i det tidigare Sovjetblocket, se Dmitrij Furman, "Imitation Democracies", *NLR* 54, november-december 2008.

* Syftar på telefonsamtalet mellan utrikesdepartementets agent Victoria Nuland och ambassadören Geoffrey Pyatt. Se appendix nedan – öa.

ingripanden utomlands går till – ”personalhantering” – när dessa tjänstemän planerar den nya ukrainska regeringens sammansättning. Tyskland hade pysslat om den före detta boxaren Vitalij Klytjko, och Merkels stabschef Ronald Pofalla gav honom råd om hans äktenskapsproblem.⁸ Nuland är fast besluten att utesluta honom till förmån för Arsenij Jatsenjuk, före detta bankman och ledare för den USA-stödda stiftelsen Open Ukraine, som har ”ekonomiska erfarenheter”. Samtidigt inkallas FN-tjänstemän för att ”hjälpa till att knyta ihop det här” – Jeff Feltman (underordnad amerikansk generalsekreterare i FN) ordnade fram FN-sändebudet och tidigare nederländske ambassadören Robert Serry till Ukraina. Händelserna sedan bandet publicerades har nära motsvarat det scenario som Nuland och Pyatt skisserade: den 23 februari utsågs Jatsenjuk till premiärminister för den provisoriska ukrainska regeringen. Den 29 mars drog Klytjko tillbaka sin kandidatur till presidentvalen i maj.]

Nuland: Vad tycker du?

Pyatt: Jag tror vi är med. Klytjko-grejen är den krångliga detaljen här. Speciellt tillkännagivandet av honom som ställföreträdande premiärminister, och du har ju sett en del av mina anteckningar om problemen i äktenskapet just nu, så vi ska snabbt försöka få reda på var han står i allt detta. Men jag tycker att diskussionen med honom som du måste ha, jag tycker att nästa telefonsamtal du ska göra är precis samma som du hade med Jats [Jatsenjuk]. Och jag är glad över att du liksom klargjorde för honom var han passar in i det här scenariot. Och jag är väldigt glad över att han gav det svar han gav.

Nuland: Bra. Jag anser inte att Klytjko ska ta plats i regeringen. Jag tycker inte att det är nödvändigt. Jag tycker inte att det är någon bra idé.

Pyatt: Ja. Jag antar ... När vi talar om att han inte ska ta plats i regeringen – låt honom bara stå utanför och göra sin politiska hemläxa. Vad gäller den fortsatta processen, så vill vi hålla de moderata demokratiska krafterna samman. Problemet kommer att vara Tiahnybok och hans grabbar, och jag är säker på att det är en del av vad Janukovyjtj räknar med i allt det här.

Nuland: Jag tycker att Jats är den som har ekonomiska erfarenheter, regeringserfarenheter. Han är ... det vi behöver är Klytjko och Tiahnybok utanför. Han behöver tala med dem fyra gånger i veckan, vet du. Jag tror bara att om Klytjko kommer in ... han kommer att jobba för Jatsenjuk, det kommer helt enkelt inte att funka.

Pyatt: Javisst, nej, jag tror att det är rätt. Ok. Bra. Vill du att vi ska ordna ett samtal med honom som nästa steg?

Nuland: Vad jag förstår om det samtalet – men det får du berätta för mig – var att de tre stora skulle ha sitt eget möte och att Jats i det sammanhanget skulle erbjuda ... samtal tre plus en eller tre plus två med dig. Vad det inte så du tolkade det?

Pyatt: Nej. Jag tror ... Jag menar, det är vad han föreslog men jag tror, efter vad jag känner till om dynamiken mellan dem där Klytjko har varit högsta hönset, att det kommer att ta ett tag innan han dyker upp oavsett vilken sorts möte de har, och han kommer för tillfället nog att snacka med sina killar, så jag tror att om du vänder dig direkt till honom så kommer det att hjälpa till med personalhanteringen mellan de tre, och det ger dig också chansen att agera snabbt om allt det här och lägga det bakom oss innan de sätter sig ner och han förklarar varför han inte gillar det.

Nuland: Ok, bra. Jag är nöjd. Varför kontaktar du inte honom och ser om han vill snacka före eller efter.

Pyatt: Ok, ska göra det. Tack.

Nuland: Ok. Ett problem till för dig, Geoff. Jag kommer inte ihåg om jag berättade det här för dig,

⁸ Nikolaus Blome, ”Round Two: EU Grooming Klitschko to Lead Ukraine”, *Spiegel Online*, 10 december 2013.

eller om jag bara sa det till Washington, att när jag talade med Jeff Feltman i morse så hade han ett nytt namn till FN, den här killen Robert Serry. Skrev jag det till dig i morse?

Pyatt: Ja, jag såg det.

Nuland: Ok. Han har nu fått både Serry och Ban Ki-moon att gå med på att Serry kommer på måndag eller tisdag. Så jag tror att det vore bra för att hjälpa till att knyta ihop det här och få FN att knyta ihop det och, vet du, skit i EU.

Pyatt: Nej, precis. Och jag tror att vi måste göra något för att få det att hålla hop, för du kan vara ganska säker på att om det verkligen sätter fart så kommer ryssarna att jobba bakom kulisserna för att försöka sabba det. Och så det faktum att det är ute där just nu, jag försöker fortfarande fatta varför Janukovyjtj [saknas] det. Samtidigt pågår ett fraktionsmöte i Regionernas parti just nu, och jag är övertygad om att det är en livlig diskussion i den gruppen. Men hursomhelst skulle vi kunna hamna rätt här om vi agerar snabbt. Så låt mig jobba med Klytjko och om du bara kan hålla ... vi ska försöka få någon med internationell personlighet att komma hit och hjälpa till att lösa det här. Den andra frågan är någon sorts närmande till Janukovyjtj, men vi ska nog fundera igenom det imorgon när vi ser hur saker och ting hamnar på plats.

Nuland: Så vad gäller det Geoff, när jag skrev meddelandet så kom Sullivan direkt till mig och sa att du behöver Biden, och jag sa troligen imorgon för att få höra "Bra gjort" och få detaljerna att hänga ihop. Så Biden är positiv.

Pyatt: Ok. Bra. Tack.